

ПРОБЛЕМИ КОНСТРУЮВАННЯ СКЛАДЕНИХ ЗЛОЧИНІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Н.А. Блага,

студент 3 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Складений злочин - це вид одиничного складного багатооб'єктного (поліоб'єктного) злочину, що об'єднує декілька внутрішньо пов'язаних, супідрядних умисних діянь, кожне з яких передбачено в кримінальному законі як окремий самостійний склад злочину.

Більшість із цих діянь або: а) за своєю природою не можуть існувати в іншому «не складеному вигляді» (насильницький грабіж, розбій); або б) завжди (у всіх попередніх КК) формулюються законодавцем як складені злочини (перевищення службових повноважень, поєднане із застосуванням насильства). Існування складених злочинів викликають внутрішні, соціальні причини, оскільки у законодавця існує потреба в окремих випадках мати в законі ускладнені конструкції. За допомогою своєрідних прийомів законодавчої техніки узагальнюються ознаки декількох діянь і зводяться в єдине ціле, в результаті чого отримується якісно нове складне утворення – складений злочин, якому притаманні своя власна система ознак і особливостей.

Складений злочин за своєю соціальною сутністю є специфічною, складною за структурою, але єдиною за змістом злочинною поведінкою. Він має нові якості, порівняно із тими діями, що його утворюють, і характеризується більш високим ступенем суспільної небезпеки. Це і дозволяє законодавцю розглядати таку злочинну діяльність як одиничний складений злочин.

Складений злочин має об'єктивні та суб'єктивні ознаки, які характеризують його як саме такий вид злочину. До об'єктивних ознак належать:

1. *Багатооб'єктність (поліоб'єктність)*: це діяння завжди посягає на два чи більше об'єкта кримінально-правової охорони. Перший з об'єктів завжди є основним, превалює над другим, найбільш повно характеризує антисоціальну спрямованість і зміст злочину в цілому. Другий об'єкт виступає як додатковий, і, в сполученні з основним, визначає спрямованість діяння, спосіб, умови його вчинення, тобто виконує другорядну, допоміжну функцію. В деяких випадках шкода може спричинюватись більшій кількості суспільних відносин (хуліганство, пов'язане з опором представнику влади, якщо воно вчинене із застосуванням вогнепальної або холодної зброї – ч. 4 ст. 296 КК). Вказане діяння посягає не лише на громадський порядок (основний об'єкт), авторитет органів влади (додатковий обов'язків об'єкт), але і на охоронювані кримінальним законом відносини громадської безпеки (незаконне поводження зі зброєю).

2. *Наявність в складі розглядуваного злочину двох чи більше суспільно небезпечних діянь*. Кожне з них, саме по собі, є одиничним злочином, бо прямо передбачене в Особливій частині КК як окремий (самостійний) склад злочину.

3. *Наявність внутрішнього взаємного зв'язку між діями в складеному злочині, який проявляється в особливих формах їхньої взаємодії*. Характер взаємодії обумовлюється співвідношенням об'єктів

цих діянь. Відповідно, і самі злочини мають співвідноситися: а) як основне і допоміжне (додаткове) діяння (спосіб вчинення основного) – вимагання, поєднане із погрозою вбивства (ч.2 ст.189 КК); б) як основне і кваліфікуюче діяння (у випадках, якщо складений злочин утворюється шляхом приєднання до основного складу кваліфікуючої ознаки, що не є способом) – умисне вбивство, поєднане із зґвалтуванням (п.10 ч.2 ст. 115 КК), розбій, поєднаний із спричиненням тяжких тілесних ушкоджень (ч.2 ст.187 КК) тощо. Тобто діяння перебувають в субординаційній залежності (співвідношенні): одне з них завжди є основним, а інше (інші) додатковими, що сприяють вчиненню (або супроводжують вчинення) основного.

Суб'єктивною ознакою є те, що складений злочин в цілому, а також і всі діяння, з яких він утворений, характеризуються *лише умисною формою вини*. У суб'єкта не може бути різного психічного ставлення до основного і додаткового діянь та їх об'єктів. Він завжди усвідомлює, що вчиняє діяння, яке посягає на декілька об'єктів кримінально-правової охорони, передбачає, що внаслідок цього настануть суспільно небезпечні наслідки і бажає чи свідомо припускає їх настання. Звідси випливає, що складений злочин має не лише чіткі об'єктивні ознаки, а й з суб'єктивної сторони характеризується тільки умисною виною. Всі випадки необережного спричинення шкоди знаходяться за межами його складу.

Складений злочин – найбільш розповсюджений вид одиничних складних діянь. Він завжди повинен кваліфікуватися за одною статтею (чи частиною статті) Особливої частини КК. Це дає можливість: 1) посилити відповідальність за складні форми злочинної діяльності, що існують в реальному житті; 2) позбутися надмірної, громіздкої кваліфікації і не застосовувати правила кваліфікації за сукупністю злочинів.

Однак конструктивні ознаки складених злочинів, на жаль, не завжди чітко відображуються в диспозиціях кримінально-правових норм. Це викликає труднощі в кваліфікації та відмежуванні цих діянь від окремих

видів множинності, з якими вони мають значну схожість. В результаті положенням про правила кваліфікації одиничних злочинів суперечить існуюча судова практика. Наприклад, в п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України № 5 від 30.05.2008 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи» зазначається, що «у разі, коли зґвалтування або насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом було поєднано з умисним вбивством потерпілої особи, яке мало місце в процесі вчинення зазначених злочинів чи одразу ж після них, такі дії слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених пунктом 10 частини другої статті 115 та частиною четвертою статті 152 чи частиною третьою статті 153 КК, як такі, що спричинили особливо тяжкі наслідки».

Таким чином, фактично встановлюється подвійне ставлення у провину тих самих злочинів: особа несе відповідальність, по-перше, за п. 10 ч. 2 ст. 115 КК - за вбивство і зґвалтування і, по-друге, за ч. 4 ст. 152 КК - знову таки за те саме зґвалтування, що спричинило тяжкі наслідки, тобто вбивство потерпілої. Не можна не погодитись з Б.В. Волженкіним, який вказував, що вчинення зґвалтування при вбивстві вже враховано законодавцем в конструкції складу і визначенні санкції. Призначення самостійного покарання за зґвалтування і потім приєднання його до покарання, призначеного за вбивство з такою ж кваліфікуючою ознакою, означає подвійну відповідальність за вчинене.

В науковій літературі також звертається увага на ті помилки і проблеми, що виникають у судовій практиці при кваліфікації окремих злочинів, коли характер вчиненого свідчить про наявність одиничного злочину, однак відповідна норма зі складеною конструкцією в законі не передбачена. Це стосується, наприклад, умисного вбивства, поєднаного із розбійним нападом; хуліганства, поєднаного із спричиненням тяжких тілесних ушкоджень та інших діянь.

Література:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 30.05.2008 «Про судову практику у справах про злочини проти статевої свободи та статевої недоторканості особи»
2. Бажанов М.И. Множественность преступлений по уголовному праву Украины.- Х.: Право, 2000.- 128 с.
3. Волженкин Б.В. Принцип справедливости и проблемы множественности преступлений по УК РФ // Законность.- 1998.- №12.- С.2-7
4. Зінченко І.О., Тютюгін В.І. Множинність злочинів: поняття, види, призначення покарання: Монографія / За заг. ред. проф. Тютюгіна В.І. – Харків: «Фінн», 2008.-336с.

Науковий керівник: О.О. Житний